

De Code Buysse: Hoe kunnen externe accountants en adviseurs een rol spelen?

GERARD DELVAUX, *Voorzitter IAB*
ERWIN VERCAMMEN, *Ondervoorzitter IAB*

Onze voorzitter en ondervoorzitter waren op 13 september 2005 te gast op de plechtige openingszitting van het Hoger Instituut voor Accountancy & Fiscaliteit, ditmaal volledig gewijd aan de Code Buysse. Dit was dan ook het uitgelezen moment om dieper in te gaan op de rol van de externe accountants in het corporate governance gebeuren.

1. VOORWOORD

Wij kunnen niet langer ontkennen dat een behoorlijk ondernemingsbestuur van primordiaal belang is voor de bloei en de verdere uitbouw van ondernemingen. Dit geldt niet alleen voor de grote beursgenoteerde onder-

nemingen waar een behoorlijk bestuur zich vertaalt in een groter vertrouwen vanwege het publiek en derhalve in betere beursresultaten, maar ook voor de kleinere ondernemingen, in het bijzonder de kmo's. Men kan immers niet voorbijgaan aan het feit dat ook kmo's behoefte hebben aan "vertrouwen" vanwege alle bij de onderneming betrokken partijen, niet in het minst vanwege de banken en andere financiers. Bovendien kan een efficiënte bestuursstructuur een belangrijke rol spelen om de continuïteit van de onderneming te verzekeren - dit vooral bij familiebedrijven -, en kan deze bijdragen tot een verhoogde rentabiliteit van de onderneming. Ten slotte kan een behoorlijk bestuur een troef betekenen naar de recruiteringsmarkt toe.

Het verdient dan ook alle lof dat, op initiatief van UNIZO en UCM,

een commissie werd opgericht met als taak een aantal aanbevelingen te formuleren die een behoorlijk ondernemingsbestuur binnen kmo's moeten bevorderen. De definitieve versie van de naar de naam van haar voorzitter genoemde "Code Buysse" zal aan het grote publiek worden voorgesteld op 21 september 2005.

De actieve deelname van het Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten aan de werkzaamheden van de Commissie Buysse, getuigt reeds van een grote betrokkenheid van onze beroepsbeoefenaars in dit domein. Op dit vlak is het IAB overigens niet toe aan zijn proefstuk. Reeds in 1999 publiceerden UNIZO en het IAB immers zeven aanbevelingen voor corporate governance of behoorlijk bestuur op maat van de kmo. Een initiatief dat overigens, in samenwerking met UNIZO en de Koninklijke

Federatie voor Belgische Notarissen, werd hernomen in 2004 in het kielzog van de zogenaamde corporate governance wet.

Dit brengt ons meteen tot de kern van deze uiteenzetting, namelijk tot de rol die de (externe) accountant kan spelen in het licht van de Code Buysse.

Als bevoorrechte adviseur van ondernemingen zal de accountant – zowel intern als extern – in eerste instantie garant staan voor de vertaling van de Code Buysse naar de ondernemingen toe. Aangezien hij vaak heel dicht staat bij de onderneming, is hij immers het best geplaatst om de specifieke noden van deze entiteiten op het vlak van corporate governance in te schatten, en derhalve om de nodige aanbevelingen te formuleren met het oog op de optimalisering van de bestuursprocessen in het licht van de Code Buysse.

De externe accountant is bovendien, gelet op zijn professionele vaardigheden, de beroepsbeoefenaar bij uitstek om te zetelen in een auditcomité. Hoewel de Code Buysse hier met niet zoveel woorden over spreekt, erkent hij toch het nut van adviserende comités zoals een auditcomité. De raad van bestuur zal, in functie van de uitdagingen waarmee hij wordt geconfronteerd en van de omvang van de onderneming, moeten oordelen over de noodzaak tot oprichting hiervan. Het auditcomité moet de raad van bestuur bijstaan bij het nemen van beslissingen.

Ten slotte zal de externe accountant uitermate dienend kunnen zijn als “externe bestuurder” van een onderneming. Tijdens zijn toespraak ter gelegenheid van

onze algemene vergadering in 2005, benadrukte Minister Elio Di Rupo overigens dat de accountants en de belastingconsulenten vanuit hun specifieke bekwaamheden uitstekende onafhankelijke bestuurders zouden zijn. Dit zal zeker niet verbazen als men weet dat de onafhankelijke bestuurder zijn functie moet uitoefenen in alle objectiviteit. Voor de externe accountant is zijn onafhankelijkheid van primordiaal belang bij de uitoefening van zijn beroep. Zo zal de accountant in de vennootschap waarin hij een mandaat van externe bestuurder bekleedt geen bijzondere opdracht of geen controleopdracht over de jaarrekening of over andere boekhoudkundige bescheiden mogen aanvaarden.

Sta mij toe hierna elk van deze specifieke opdrachten nader toe te lichten.

2. DE ACCOUNTANT ALS “VERTALER” VAN DE CODE BUYSSE NAAR DE SPECIFIEKE NODEN VAN DE KMO'S TOE

De (externe) accountant zal, als bevoorrechte adviseur van ondernemingen, ongetwijfeld een belangrijke rol spelen in het “bewustwordingsproces” bij de kmo-leider naar de noodzaak van een transparant en een gedegen vennootschapsbestuur. Veel ondernemers stellen zich immers de vraag naar het belang en de meerwaarde van Corporate Governance initiatieven binnen hun onderneming. Ook kan de vrees voor de kosten met het oog op de implementatie van deze code aan de basis liggen van een zekere terughoudendheid in hoofde van de ondernemers. De accountant zal bijgevolg in eerste instantie moeten wijzen op het

belang van corporate governance voor het groeipotentieel van de onderneming.

Bovendien is de Code Buysse geen compendium van “one fit to all” aanbevelingen die in hun algemeenheid van toepassing zijn op alle kmo's, zonder dat hierbij een onderscheid wordt gemaakt naar gelang de omvang (klein – groot) of de aard (familiebedrijf) van de onderneming. Niettegenstaande de Code Buysse zich richt tot alle niet-genoteerde vennootschappen, zullen de corporate governance noden immers verschillen naargelang de aard en de groeifase van de onderneming. De Code maakt daartoe zelf reeds een onderscheid tussen aanbevelingen die gelden voor alle niet-beursgenoteerde ondernemingen, deze die enkel gelden voor kleine ondernemingen, en deze die specifiek van toepassing zijn op familiale ondernemingen. Grote niet-beursgenoteerde ondernemingen kunnen er dan weer baat bij hebben zich te gedragen naar een aantal voor hen geschikte bepalingen uit de Code Lippens. Het spreekt voor zich dat hier een belangrijke taak is weggelegd voor de accountant. Aangezien hij vaak zeer nauw betrokken is bij het ondernemingsgebeuren, is hij immers het best geplaatst om de specifieke noden van de onderneming op het vlak van corporate governance in te schatten, en derhalve in te staan voor de implementatie van de Code Buysse binnen de geëigende bedrijfscultuur.

3. DE EXTERNE ACCOUNTANT ALS LID VAN EEN AUDITCOMITÉ

Ik heb reeds vermeld dat de Code Buysse het in bepaalde gevallen nuttig acht om een auditcomité

op te richten binnen de rangen van het bestuursorgaan, maar dit geenszins verplicht stelt. Het komt immers toe aan de raad van bestuur om te oordelen over de opportuniteit van de oprichting van een auditcomité. Dit in tegenstelling tot bij de Code Lippens - van toepassing op de beursgenoteerde ondernemingen - die de oprichting van een dergelijk comité verplicht maakt. De Code Buysse geeft evenwel geen nadere toelichting over de samenstelling en de taak van dit comité, zodat we ons daaromtrent kunnen laten inspireren door de voorschriften uit de Code Lippens.

Volgens de Code Lippens houdt het auditcomité toezicht op de integriteit van de financiële informatie die door de vennootschap wordt aangeleverd, in het bijzonder door een beoordeling te maken van de relevantie en het consequent karakter van de boekhoudnormen die de vennootschap en haar groep hanteren. Dit toezicht houdt in dat de nauwkeurigheid, de volledigheid en het consequente karakter van de financiële informatie worden beoordeeld. Dit toezicht bestrijkt de periodieke informatie vóór deze wordt bekendgemaakt, en is gebaseerd op een auditprogramma dat door het auditcomité werd goedgekeurd.

Bovendien onderzoekt het auditcomité minstens éénmaal per jaar de systemen voor interne controle en risicobeheer die werden opgezet door het uitvoerend management, teneinde zich ervan te verzekeren dat de voornaamste risico's behoorlijk worden geïdentificeerd, beheerd en haar ter kennis gebracht. Het auditcomité kijkt eveneens het werkprogramma na van de

interne auditor, hierbij rekening houdend met de complementaire rol van de interne en externe auditfuncties. Het auditcomité beoordeelt de doeltreffendheid van de interne audit en doet, in het bijzonder, aanbevelingen aangaande de selectie, benoeming, herbenoeming of het ontslag van het hoofd van de interne audit en aangaande het budget dat wordt toegewezen aan de interne audit. Het auditcomité gaat tevens na in welke mate het management tegemoet komt aan haar bevindingen en aanbevelingen.

Het auditcomité formuleert ten slotte aanbevelingen aan de raad van bestuur aangaande de selectie, de benoeming en de herbenoeming van de commissaris, en aangaande de voorwaarden voor zijn of haar aanstelling. Het auditcomité houdt toezicht op de onafhankelijkheid van de commissaris, voornamelijk in het licht van de bepalingen van het Wetboek van vennootschappen en het Koninklijk Besluit van 4 april 2003.

Het behoeft geen arendsoog om in de hiervoor aangehaalde verantwoordelijkheden een prerogatief van de externe accountant te ontwaren. Het volstaat in dit verband te verwijzen naar de wettelijke bevoegdheden van de accountant. Overeenkomstig artikel 34, 1° en 3° van de Wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen komt het immers toe aan de accountant om ondernemingen te adviseren omtrent hun administratieve en boekhoudkundige organisatie, alsook om boekhoudstukken na te zien en te corrigeren. De bijzondere vaardigheden van de accountant op het vlak van de financiële rapportering

maken hem derhalve tot een onmiskenbare partner binnen een auditcomité.

4. DE EXTERNE ACCOUNTANT ALS “EXTERNE” BESTUURDER

Verder beveelt de Code Buysse aan om niet-uitvoerende of externe bestuurders op te nemen in de raad van bestuur. Het aantal varieert naargelang de omvang, de structuur en de groeifase van de onderneming. De externe bestuurder wordt in de Code omschreven als de bestuurder die niet tot het management behoort en evenmin tot de controlerende aandeelhouder.

Nog volgens de Code Buysse moeten de externe bestuurders onder meer zorgen voor een objectieve kijk op de onderneming. Bovendien moeten zij op een onpartijdige wijze raad geven, en de discipline en de verantwoordelijkheidszin op het vlak van de rapportering doen toenemen. Ook is er voor hen een belangrijke rol weggelegd in geval van crisissituaties.

Het lijdt geen twijfel dat de externe accountant in elk van deze aangelegenheden een belangrijke meerwaarde kan bieden. Enerzijds is de externe accountant, gelet op de strenge onafhankelijkheidsvereisten waardoor hij is omgeven, gehouden tot een objectieve benadering. De wetgever heeft het beroep van accountant overigens gereguleerd met het oog op de bescherming van het algemeen belang, zodat de accountant steeds het vennootschapsbelang voor ogen moet houden bij het nemen van zijn beslissingen. Anderzijds is de accountant bedreven in het nazien en corri-

geren van boekhoudstukken, zodat hij op een gepaste wijze invulling kan geven aan de noodzaak die bestaat in vele raden van bestuur tot grondige analyse van de jaarrekening.

Zeker wanneer de onderneming in moeilijkheden verkeert, zal een belangrijke rol worden toebedeeld aan de accountant-externe bestuurder.

Hij zal immers de medebestuurders moeten waarschuwen, en samen met hen de nodige simulaties verrichten om de overlevingskansen van de onderneming correct in te schatten.

In dit verband wens ik eraan te herinneren dat het bestuursorgaan er overeenkomstig artikel 96 van het Wetboek van vennootschappen toe gehouden is de toepassing van de waarderingsregels in de veronderstelling van continuïteit te verantwoorden, van zodra de onderneming in moeilijkheden verkeert. De verantwoording van de continuïteit van de onderneming is fundamenteel, aangezien in geval van discontinuïteit afwijkende waarderingsregels gelden. Deze worden weergegeven in artikel 28, §2 van het K.B. van 30 januari 2001 tot uitvoering van het Wetboek van vennootschappen. In geval van bewezen discontinuïteit, zal de accountant als externe bestuurder de uitvoerende bestuurders kunnen bijstaan bij het naleven van de wettelijke verplichtingen.

Algemeen genomen zal de analyse van de begroting van de resultaten, van de geldbeleggingen en van de prévisionele balansen een handig werkinstrument zijn voor de externe bestuurder om de richting aan te geven voor zijn medebestuurders. Indien de verschillende financiële staten

correct werden opgemaakt, zullen zij toelaten om de haalbaarheid van het ondernemingsplan op basis van rationele veronderstellingen nauwkeurig te achterhalen.

Ingeval nieuwe plannen worden opgesteld, zal de accountant-externe bestuurder de nodige commentaar leveren op de aan de uitvoerende bestuurders ter beschikking gestelde financiële informatie. Het opstellen van een business plan is dan noodzakelijk om de toereikendheid of de ontoereikendheid vast te stellen van de financiële middelen die, in functie van de vooropgestelde nieuwe activiteit, ter beschikking werden gesteld van de vennootschap.

Bovendien kan de accountant-externe bestuurder de nodige bijstand verlenen aan de raad van bestuur in zijn geheel, door zijn objectieve mening te geven over de structuur van de onderneming en haar rentabiliteit. Het opstellen van boordtabellen behoort hierbij tot de geëigende praktijk van de accountant die de evolutie van de zaken zal verklaren aan de hand van cijfers en ratio's.

Betreft het een industriële of een productieonderneming, dan zal de accountant-externe bestuurder erover waken dat deze een analytische bedrijfsboekhouding voert. Dit is noodzakelijk ten einde de rentabiliteit van de vervaardigde producten te kunnen nagaan. Het geheel van de informatie dat wordt aangeleverd door een analytische boekhouding laat ons immers toe om:

- de evolutie in de tijd na te gaan van de kostprijs van de vervaardigde producten;
- de resultaten per product te analyseren;

- de verkoopprijzen te vergelijken met de aankooprijzen;
- de kosten van de verschillende afdelingen binnen de onderneming te analyseren;
- de kosten voor een bepaalde periode te vergelijken met deze voor een andere periode.

Uiteraard zal de accountant, om zijn taak als externe bestuurder naar behoren te kunnen vervullen, moeten beschikken over volledige en actuele informatie. Eveneens zal hij met de onderneming regelmatig contacten moeten onderhouden. Zijn rol van adviseur en van bewaker van het algemeen belang zal ontegensprekelijk bijdragen tot een verbetering van de financiële informatie die moet worden opgemaakt en vastgesteld door de raad van bestuur. De steeds toenemende complexiteit binnen het domein van de financiële rapportering - ingevolge de toenemende vraag naar transparantie binnen ondernemingen - maken van de accountant immers een onmiskenbare partner bij het lezen, het uitleggen, het verbeteren en de interpretatie van de jaarrekeningen. Het belang van de accountant op dit vlak zal overigens nog verder toenemen in het licht van de modernisering van het boekhoudrecht tengevolge van de onvermijdelijke toepassing van de IAS/IFRS standaarden in het kader van de Europese harmonisering.

Het is dan ook tegen deze achtergrond dat de raad van het IAB momenteel onderzoekt onder welke voorwaarden de externe accountant en belastingconsulent een mandaat van "externe bestuurder" kunnen opnemen in een handelsvennootschap. De deontologie van de accountant en de belastingconsulent schrijft

immers voor dat deze laatsten geen bestuursmandaat mogen bekleden zonder daartoe de voorafgaandelijke toestemming van het Instituut te hebben verkregen. Sta mij toe hierna reeds een aantal – zij het voorlopige – overwegingen van de Raad weer te geven.

De externe accountant of belastingconsulent zal een dergelijke bestuursopdracht enkel mogen opnemen indien hij tegemoet komt aan de strenge onafhankelijkheidsvereisten die worden vooropgesteld door zijn deontologie. In het algemeen is het hem verboden:

- om een mandaat van externe bestuurder te aanvaarden, zodra hij het bestaan vaststelt van invloeden, feiten of banden die zijn onafhankelijkheid, zijn wils- of beoordelingsvrijheid, of zijn onpartijdigheid kunnen aantasten;
- om een mandaat van externe bestuurder te aanvaarden in een vennootschap wanneer de uitoefening daarvan hem in een positie dreigt te plaatsen die van aard is het onafhankelijk oordeel dat hij moet uitbrengen in het gedrang te brengen;
- om een mandaat van externe bestuurder te aanvaarden in een onderneming waar hij een opdracht uitvoert of in een daarmee verbonden onderneming, voorzover de uitoefening van dit mandaat van aard zou zijn de onafhankelijke uitoefening van zijn opdracht in het gedrang te brengen.

Daarnaast mag de externe accountant of belastingconsulent die belast is met de controle op de jaarrekening of andere boekhoudkundige bescheiden van de

onderneming, geen functie van externe bestuurder aanvaarden in deze onderneming.

Concreet zal de externe accountant of belastingconsulent derhalve geen mandaat van externe bestuurder mogen aanvaarden in een vennootschap waarvan hij reeds de gewoonlijke raadgever is. Hetzelfde geldt wanneer de externe accountant of belastingconsulent aandeelhouder is van de vennootschap waarin hij een bestuursmandaat wil bekleden.

De externe accountant of belastingconsulent moet een “cooling off periode” in acht nemen van twee jaar. Dit betekent dat hij geen opdracht mag hebben uitgevoerd in de vennootschap gedurende een periode van twee jaar die het bekleden van het bestuursmandaat voorafgaat.

Ten slotte mag de externe accountant of belastingconsulent maximaal vijf bestuursmandaten cumuleren.

5. DE EXTERNE ACCOUNTANT ALS “EXTERNE” ADVISEUR

Tot slot wordt aan de externe accountant een belangrijke adviesrol toebedeeld in het kader van de objectivering van de besluitvorming binnen de onderneming. Vooral wanneer alle aandelen van de vennootschap geconcentreerd zijn in handen van één persoon, beveelt de Code immers aan dat de ondernemer een oordeelkundig beroep zou doen op externe adviseurs. Zij kunnen de ondernemer bijstaan in het streven naar een noodzakelijke scheiding tussen het ondernemingsbelang en het eigenbelang van de ondernemer.

6. BESLUIT

Besluitend kan ik stellen dat de Code Buysse ongetwijfeld nieuwe perspectieven heeft geopend voor het accountancyberoep. Niet alleen zullen onze leden in de toekomst een preponderante rol spelen bij de implementatie van de Code, ook zullen zij de nieuwe uitdagingen als lid van een auditcomité en als externe bestuurder zeker niet uit de weg gaan. Hun permanente vorming, hun beroepsbekwaamheid en hun deontologisch kader staan ervoor garant dat zij bij de uitvoering van elk van deze opdrachten in volledige onafhankelijkheid zullen handelen en de nodige waarborgen zullen leveren met het oog op een kwalitatieve dienstverlening. Op die manier beantwoorden zij niet alleen aan de wensen van het bedrijfsleven, maar ook aan deze van de wetgever die met de reglementering van het beroep van accountant en belastingconsulent de bescherming van het algemeen belang voor ogen had.

Ook wens ik er nog op te wijzen dat het corporate governance gebeuren een multidisciplinaire aanpak vergt, waarbij ook andere actoren op het terrein nauw betrokken zijn.

Tot slot wens ik nog alle leden van de Commissie Corporate Governance en haar Voorzitter, Baron Paul Buysse, te bedanken voor de doorgedreven inspanningen die ze hebben geleverd bij de totstandkoming van deze Code. Ik ben ervan overtuigd dat zij met deze Code een product hebben afgeleverd dat broodnodig was voor onze kmo's met het oog op hun verdere groei en ontwikkeling.

Ik dank u voor uw aandacht.